Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1922 kl. 5 e. m.

Första särskilda utskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutet preliminärt avtal ävensom i ämnet väckta motioner.

I proposition, nr 96, av den 3 mars 1922, vilken hänvisats till första särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda statsrådsprotokoll över handelsärenden för den 27 februari 1922, över utrikesdepartementsärenden för samma dag och över handelsärenden för den 3 mars 1922 samt med överlämnande av ett den 1 samma mars under förbehåll av riksdagens godkännande mellan Sverige och Ryssland avslutet preliminärt avtal, som bildar ett oskiljaktigt helt, i vars bestämmelser någon förändring icke kan äga rum, äskat riksdagens godkännande av berörda, här nedan återgivna avtal.

(Autentisk text)

Preliminary Agreement between Sweden and Russia.

The Royal Swedish Government and the Government of the Russian Socialist Federative Soviet Republic,

(Svensk översättning)

Preliminärt avtal mellan Sverige och Ryssland.

Kungl. Svenska Regeringen och Ryska Socialistiska Federativa Sovjetrepublikens Regering, vilka båda

being both desirous as soon as circumstances permit definitely to regulate by means of a Treaty the economic and political relations between the two countries, have decided — pending the conclusion of such a Treaty — to enter into the following Preliminary Agreement.

äro besjälade av önskan att, så snart omständigheterna medgiva, medelst en traktat slutgiltigt ordna de ekonomiska och politiska förbindelserna mellan de båda länderna, hava beslutat att — i avvaktan på avslutandet av en sådan traktat — träffa följande preliminära avtal.

Article I.

1) Both Governments agree to grant free admittance to their territories to an Official Representative of the other Government as well as necessary assistants (as secretaries, trade agents etc.) to a number mutually agreed upon. The Official Representatives shall be nationals of the country they represent.

2) The Official Representatives shall have the right to issue passports, grant visas, legalize documents and in other respects take care of and defend the interests of their nationals.

3) In the exercise of their functions, the Official Representatives shall enjoy the right of free access to the Minister for Foreign Affairs in the country, where they carry on their activity. They shall further be at liberty freely to communicate with their own Government or with the representatives of their Government in other countries by post, telegraph and wireless telegraphy, also in cipher, and to receive and

Artikel I.

1) De båda regeringarna överenskomma att lämna fritt tillträde till sina respektive områden för en officiell representant för den andra regeringen jämte erforderliga medhjälpare (såsom sekreterare, handelsombud etc.) till det antal, som bestämmes genom ömsesidig överenskommelse. De officiella representanterna skola vara medborgare i det land, de representera.

2) De officiella representanterna skola äga rätt att utfärda och visera pass, att legalisera handlingar samt att i övrigt iakttaga och bevaka sina landsmäns intressen.

3) I utövningen av sin verksamhet skola de officiella representanterna äga rätt att fritt hänvända sig till ministern för utrikes ärendena i det land, där de hava sin verksamhet. De skola vidare kunna utan hinder kommunicera med sin regering eller dess representanter i andra länder per post, telegraf och radio, även i chiffer, samt mottaga och avsända diplomatiska kurirer, som skola äga att per vecka med-

dispatch diplomatic couriers with sealed bags, subject to a limitation of 10 kilograms per week, which shall be exempt from examination. Both Governments agree not to refuse transit visas to diplomatic couriers or members of official missions of the other party going via Russia or Sweden, respectively, to other countries and to allow them to carry with them — subject to due control that re-export is effected — their diplomatic bags, which shall be exempt from any examination. The telegrams and radiotelegrams of the Official Representatives shall enjoy any right of priority over private messages that may be generally accorded to messages of official representatives of other foreign governments in both countries, respectively.

4) The Official Representatives as well as their personnel, if they are not nationals of the country, where they reside, shall enjoy — within the territory of the other country — such immunity to person, private property, residence and offices as is usually granted to diplomatic representatives and their personnel, in accordance with international law. Furthermore, they are to be exempt from taxation to the same extent as the personnel of other foreign representations. The Official Representatives of both countries will have quality and full power to act in the name of their Governments.

föra förseglade försändelser intill en sammanlagd vikt av 10 kg., vilka skola vara fritagna från undersökning. Båda regeringarna överenskomma att icke vägra visum för genomresa för diplomatiska kurirer eller medlemmar av officiella missioner, tillhörande den andra parten, vilka begiva sig genom Ryssland resp. Sverige till andra länder, samt att tillåta dem att medföra — under iakttagande av vederbörlig kontroll över att återutförsel äger rum — diplomatiskt resgods, vilket skall vara fritaget från undersökning. De officiella representanternas telegram och radiotelegram skola åtnjuta den företrädesrätt framför privattelegram, som i allmänhet må medgivas andra främmande regeringars officiella representanter i resp. land.

4) De officiella representanterna ävensom deras personal, för så vitt densamma icke åtnjuter medborgarskap i det land, varest den uppehåller sig, skola inom det andra landets område åtnjuta sådan okränkbarhet i anseende till person, enskild egendom, bostad och ämbetslokal, som enligt vedertaget bruk tillerkännes diplomatiska representanter och deras personal i överensstämmelse med gällande folkrätt. De skola jämväl vara befriade från beskattning i samma omfattning som övriga främmande representationers personal. De båda ländernas officiella representanter skola hava befogenhet och fullmakt

5) The Official Representative of the Russian Socialist Federative Soviet Republic in Sweden should be regarded as the only representative of the Russian State with all consequences deriving therefrom.

6) The Representatives of both countries shall have the right to use the flag and other official emblems, established by the laws of the respective countries.

att handla å sina resp. regeringars vägnar.

5) Ryska Socialistiska Federativa Sovjetrepublikens officiella representant i Sverige skall betraktas såsom den enda representanten för ryska staten med alla de konsekvenser, som följa härav.

6) De båda ländernas representanter skola hava rätt att använda den flagga och de övriga officiella emblem, vilka fastställts enligt deras resp. lands lagar.

Article II.

Both parties agree by every means to facilitate trade between the two countries. Such trade shall be carried on in conformity with the legislation in force in each country. They undertake not to exercise any discrimination against such trade as compared with the trade carried on with any other country. The monopolization of foreign trade by any party shall not be regarded by the other party as a reason for imposing any customs duties or claiming any compensation.

Artikel II.

Båda parterna överenskomma att på allt sätt underlätta handeln mellan de båda länderna. Denna handel skall äga rum i överensstämmelse med i vartdera landet gällande lagstiftning. De förplikta sig att icke till den andra partens förfång göra någon skillnad mellan denna handel och den, som bedrives med något annat land. Monopolisering av utrikeshandeln från endera partens sida skall icke av den andra parten kunna anses såsom skäl för påläggande av tullavgifter eller för anspråk på vederlag.

Article III.

For the purpose of furthering the commercial relations between the two countries, each party undertakes to grant admittance to its territory to nationals of the other party for commercial and industrial activities,

Artikel III.

För att befrämja de kommersiella förbindelserna mellan de båda länderna förpliktar sig vardera parten att enligt i resp. land gällande bestämmelser angående tillträde för utlänningar och under iakttagande

subject to the existing regulations regarding the admission of foreigners in the respective country and under observance of full reciprocity.

Nationals of the one party who have been admitted to the territory of the other shall have the right to carry on trade or industry so far as permitted by the existing legislation and with the consent of the competent authorities.

av full reciprocitet bevilja tillträde till sitt område för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet. Medborgare, tillhörande den ena parten, vilka erhållit tillträde till den andra partens område, skola hava rätt att därstädes driva handel eller näring i den mån detta tillåtes enligt gällande lagstiftning samt med vederbörande myndigheters medgivande.

Article IV.

Nationals of one of the contracting parties, having been admitted to the territory of the other for the purpose of trade, shall enjoy the same rights of protection to person and property as other foreigners and be exempt from naval and military service, or service in the militia, or compulsory service, as well as from any contributions, whether pecuniary or in kind, imposed as an equivalent for such services.

Artikel IV.

Medborgare, tillhörande den ena parten, vilka för utövande av handels- och näringsverksamhet erhållit tillträde till den andra partens område, skola därstädes åtnjuta samma rätt till skydd för person och egendom som andra utlänningar samt vara befriade från militärtjänst till lands och sjöss och tjänstgöring vid milis samt från arbetsplikt ävensom från alla i stället härför utgående pålagor, vare sig i penningar eller in natura.

Article V.

The Official Representatives, their assistants, trade agents etc. and other persons in the service of the one party, having been admitted to the territory of the other party, shall abstain from conducting or supporting any political propaganda on its territory, and from entering into the service of or receiving any

Artikel V.

De officiella representanterna, deras medhjälpare, handelsombud etc. samt andra personer i den ena partens tjänst, vilka erhållit tillträde till den andra partens område, skola avhålla sig från att därstädes driva eller understödja någon som helst politisk propaganda samt från att inträda i tjänst hos eller mottaga

commission from the government, firms, or private persons of any other country than their own.

Article VI.

1) Both Governments declare that they will not initiate nor support any steps with a view to attach or take possession of any funds, goods, movable or immovable property or ships, belonging to the other party.

2) Both Governments acknowledge each others right of entering, with legal effect, into every sort of commercial, credit and financial transactions with the other country and with its nationals, within the limits of the laws of the respective country. Both Governments equally acknowledge each others right to appear, with legal effect, before the courts of the other country as plaintiff and defendant as far as concerns rights and duties, originating after the entering into force of this Agreement, or from an earlier date in cases of legal suits pending for trial at Swedish courts at the moment of entering into force of this Agreement. Writs of summons and other documents shall be considered as duly served on each Government when delivered to a member of the staff of its Official Representation, denominated by the Official Representative, or in the absence of this member to any other member of the staff, if not otherwise agreed upon.

något uppdrag av regering, firmor eller enskilda personer i något annat land än deras eget.

Artikel VI.

1) Båda regeringarna förklara, att de icke hava för avsikt att företaga eller understödja någon åtgärd i syfte att beslagtaga eller eljest taga i besittning penningmedel, varor, lös eller fast egendom eller fartyg, vilka tillhöra den andra parten.

2) Båda regeringarna erkänna varandras rätt att med rättslig verkan ingå i alla slags transaktioner av kommersiell, kredit- och finansiell natur med det andra landet och dess medborgare inom ramen för respektive lands lagstiftning. Likaledes erkänna båda regeringarna varandras rätt att uppträda med laga verkan inför det andra landets domstolar såsom kärande och svarande, såvitt angår rättigheter och skyldigheter, uppkomna antingen efter det detta avtal trätt i kraft eller dessförinnan, därest rättegång är anhängig vid svensk domstol vid tidpunkten för avtalets ikraftträdande. Stämningar och andra handlingar skola, så framt icke annorlunda överenskommits, anses hava vederbörligen delgivits vardera regeringen, så snart de överlämnats till en av dess officiella representant utsedd medlem av den officiella representationen eller i denne medlems frånvaro till annan medlem av sagda representation.

3) Property of diplomatic character, belonging to the Swedish Government, shall in Russia enjoy the same rights as the property of other friendly foreign governments.

The Swedish Government gives a corresponding guaranty as regards diplomatic property, belonging to the Russian Government.

3) Egendom av diplomatisk karaktär, tillhörande svenska regeringen, skall i Ryssland åtnjuta samma rättigheter som andra vänskapligt sinnade främmande regeringars egendom.

Svenska regeringen lämnar motsvarande garanti vad angår diplomatisk egendom, tillhörande ryska regeringen.

Article VII.

Funds, goods, movable or immovable property, belonging to the nationals of the one country, lawfully imported into or acquired in the other country — in pursuance of this Agreement — shall not be subjected therein — on the part of the Government or of any local authority — neither to confiscation nor to requisition without fair compensation.

Nationals, societies and firms belonging to one of the parties, shall have the right (subject to observance of the legislation in force) to appear before the courts as plaintiff or defendant and to apply to the authorities of the other party.

Artikel VII.

Penningmedel, varor, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet i enlighet med detta avtal, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan skäligt vederlag.

Medborgare, bolag och firmor, tillhörande den ena parten, skola vara berättigade, att (under iakttagande av gällande lagstiftning) i det andra landet uppträda inför domstolarna såsom kärande eller svarande samt att hänvända sig till myndigheterna.

Article VIII.

Passports, powers of attorney and other documents, issued or certified by the competent authorities in either country, shall be treated in the other country as if they were

Artikel VIII.

Pass, fullmakter och andra handlingar, utfärdade eller bestyrkta av vederbörande myndighet i ettdera landet, skola i det andra landet behandlas, som om de vore utfärdade

issued or certified by the authorities of a formally recognized foreign government.

The Russian and Swedish Governments will not refuse transit visas to Swedish and Russian citizens, respectively, wishing to go via Russia or Sweden to other countries, subject to the existing regulations regarding the transit of foreigners and under observance of full reciprocity.

eller bestyrkta av en formligen erkänd främmande regerings myndighet.

Ryska resp. svenska regeringen skall icke vägra visum för genomresa för svenska resp. ryska medborgare, vilka önska genom Ryssland resp. Sverige begiva sig till andra länder, dock med iakttagande av vad angående utlänningars genomresa är eller kan varda stadgat samt med tillämpning av full ömsesidighet.

Article IX.

Swedish and Russian merchant ships, their masters, crews and cargoes shall, in ports of Russia and Sweden, respectively, receive in all respects the treatment, facilities, privileges and protections, which are usually accorded by the established practice of commercial nations to foreign merchant ships, their masters, crews and cargoes, visiting their ports, including the facilities, usually accorded in respect of coal and water, berthing, dry docks, cranes, warehouses, repairs and pilotage and generally all services, appliances and premises connected with merchant shipping.

Artikel IX.

Svenska och ryska handelsfartyg, deras befäl, besättning och last skola i ryska resp. svenska hamnar i alla avseenden åtnjuta den behandling, de lättnader och förmåner samt det beskydd, som enligt vedertaget bruk handelsidkande nationer emellan vanligen i deras hamnar medgivas utländska handelsfartyg, deras befäl, besättning och last, häri inbegripna de förmåner, vilka vanligen medgivas i fråga om kol och vatten, kaj- och ankarplats, torrdockor, kranar, varumagasin, reparationer och lotsning, och över huvud taget alla tjänster, hjälpmedel och lokaler, vilka stå i samband med sjöfarten.

Article X.

Both countries agree to permit the transit of goods from and to the other country in accordance with

Artikel X.

Båda länderna äro ense om att tillåta transitering av varor från eller till det andra landet i över-

the laws of the respective countries. Such transit goods may be reshipped, stored or reexported in conformity with the regulations of the respective countries. They shall be exempt from customs duties and transit dues to the same extent as transit goods to or from any other country. Nothing in this stipulation, however, shall entitle either party to claim the benefit of special transit agreements made by the other party with any third country.

ensstämmelse med resp. lands lagar. Sådana transitovaror må omlastas, magasineras eller återutföras i enlighet med gällande bestämmelser i resp. land. De skola vara befriade från tull- och transiteringsavgifter i samma utsträckning som transitovaror till eller från något annat land. Ingendera parten skall dock på grund av vad här ovan stadgats kunna göra anspråk på att komma i åtnjutande av sådana speciella transiteringsförmåner, vilka av den andra parten medgivits något tredje land.

Article XI.

Swedish subjects staying in Russia, or being admitted into that country after the entering into force of this Agreement, shall be permitted to leave the country, when they so desire. They shall be entitled to import to Russia household goods, intended for their own use, and — when leaving the country — to export such goods, imported after the entering into force of this Agreement.

Artikel XI.

Svenska medborgare, som uppehålla sig i Ryssland eller efter detta avtals ikraftträdande erhålla tillträde till detta land, skola tillåtas lämna landet, när de så önska. De skola äga rätt att till Ryssland införa hushållsvaror, avsedda för deras eget bruk, samt att — när de lämna landet — utföra de varor av dylikt slag, vilka införts efter detta avtals ikraftträdande.

Article XII.

Each party undertakes when requested to assist to the best of its ability the Official Representative of the other party in finding premises necessary for living and carrying on his work.

Artikel XII.

Vardera parten förpliktar sig att på begäran efter bästa förmåga bistå den andra partens officiella representant med anskaffande av nödiga bostads- och arbetslokaler.

Article XIII.

Both parties agree to renew — immediately after the entering into force of this Agreement — regular postal service between the two countries in conformity with conditions that may be agreed upon between the postal administrations of the two countries.

Artikel XIII.

Båda parterna överenskomma att — omedelbart efter detta avtals ikraftträdande — återupptaga regelbundna postförbindelser mellan de båda länderna i överensstämmelse med de villkor, som kunna bliva fastställda genom överenskommelse mellan de båda ländernas postförvaltningar.

Article XIV.

No claim may be made in view of the stipulations in this Agreement on any privilege that the Swedish Government have accorded, or may accord, to Denmark or Norway, or both these countries, as long as the same privilege has not been extended to any other country.

Equally no claim may be made on any privilege that the Russian Government have accorded, or may accord, to the new boundary States, which constituted parts of the former Russian Empire as it existed January 1st, 1917, as long as the same privilege has not been extended to any other country.

Artikel XIV.

Från rysk sida skall icke på grund av bestämmelserna i detta avtal anspråk kunna göras på förmån, som svenska regeringen medgivit eller kommer att medgiva Danmark eller Norge eller båda dessa länder, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Icke heller skall från svensk sida anspråk kunna göras på någon förmån, som ryska regeringen medgivit eller kan komma att medgiva de nya randstater, vilka utgjorde delar av det förra ryska riket sådant detta bestod den 1 januari 1917, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Article XV.

Both parties declare that all claims of either party or of its nationals against the other party, in respect of property or rights or in respect of obligations incurred by

Artikel XV.

Båda parterna förklara, att alla anspråk från endera partens eller dess medborgares sida gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om för-

the existing or former Government of either country, shall be equitably dealt with in the Treaty referred to in the preamble or in an international arrangement or in any other way mutually agreed upon.

pliktelser, som åvila nuvarande eller föregående regeringar i resp. land, skola rättvist regleras i det i inledningen omförmälda avtalet eller enligt internationell uppgörelse eller på annat sätt, varom ömsesidig överenskommelse må kunna träffas.

Article XVI.

If either of the parties should wish to terminate the present Agreement such party should give three months notice thereof. In the event of this Agreement being terminated either by notice or mutual agreement, the Official Representatives with their personnel shall be allowed to remain in the country where they have been residing, during a period necessary for the complete winding up of commercial transactions and the disposal or export of the goods belonging to their Governments, such period not to exceed three months after the termination of the Agreement.

Artikel XVI.

I fall endera parten skulle önska frånträda avtalet, skall tillkännagivande härom ske tre månader i förväg. I det fall att detta avtal upphör att gälla — vare sig på grund av uppsägning eller ömsesidig överenskommelse — skola de officiella representanterna jämte deras personal äga kvarstanna i det land, varest de varit bosatta, under den tid, som är nödvändig för det fullständiga avvecklandet av handelstransaktionerna samt för avyttrande eller utförsel av de varor, vilka tillhöra deras resp. regeringar, dock att denna tidrymd icke må överstiga tre månader efter det avtalet upphört att gälla.

Article XVII.

The present Agreement shall be ratified by His Majesty the King of Sweden, subject to the consent of the Riksdag, and by the Government of the Russian Socialist Federative Soviet Republic.

The ratifications of the Agreement shall be exchanged at Stockholm as soon as possible and the

Artikel XVII.

Detta avtal skall ratificeras av Hans Maj:t Konungen av Sverige, under förutsättning av riksdagens bifall, och av Ryska Socialistiska Federativa Sovjetrepublikens Regering.

Ratifikationshandlingarna till avtalet skola utväxlas i Stockholm snarast möjligt, och avtalet skall

Agreement shall enter into force on the day of the exchange of ratifications.

träda i kraft den dag, ratifikationshandlingarna utväxlas.

Done in duplicate at Stockholm, March 1st, 1922.

Upprättat i tvänne exemplar i Stockholm den 1 mars 1922.

C. E. Svensson. (L. S.) *P. M. Kergentzeff.* (L. S.)

C. E. Svensson. (L. S.) *P. M. Kergentzeff.* (L. S.)

Till utskottet hava jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta motioner.

I motion I: 114 av herr Enhörning har hemställts, att riksdagen vid granskningen av ifrågavarande proposition måtte beakta vissa av motionären angivna synpunkter, innebärande kritik av åtskilliga punkter i avtalets olika bestämmelser. Motionären har framhållit, att ehuru det i propositionen sagts, att någon ändring icke kan äga rum i de uppgjorda avtalsbestämmelserna, utan riksdagen ställts inför alternativet att antingen oförändrat godkänna avtalet eller ock förkasta detsamma, det likväl icke torde vara alldeles uteslutet, att Sovjet-republikens regering kunde komma att godkänna ett avtal även på andra villkor. På grund härav har motionären hemställt att följande synpunkter måtte upptagas till prövning.

»I artikel I mom. 1 stadgas, att de båda regeringarna skola lämna fritt tillträde till sina respektive områden för en officiell representant för den andra regeringen jämte erforderliga medhjälpare till det antal, som bestämmes genom ömsesidig överenskommelse. En tilläggsbestämmelse torde här hava varit påkallad av innebörd, att den ryska representationen icke finge vara större till antalet än den som Sverige sänder till Ryssland eller åtminstone stå i viss relation till den svenska representationen därstädes, detta för att förebygga, att den ryska regeringen blir alltför talrikt representerad i vårt land.

I artikel III förpliktar sig vardera parten att enligt i respektive land gällande bestämmelser angående tillträde för utlänningar och under iakttagande av full reciprositet bevilja tillträde till sitt område för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet med rätt att därstädes driva handel eller näring.

För Sveriges vidkommande torde fördelen med ett dylikt stadgande icke bliva synnerligen stor, så länge förhållandena i Ryssland äro sådana som för närvarande — och när en ändring till det bättre häri kan förväntas, torde vara omöjligt att förutsäga — blir gagnet säkerligen av det från rysk sida gjorda

medgivandet för svenska medborgares vidkommande synnerligen obetydligt. Tillåtelsen för ryska undersåtar att bosätta sig i Sverige och här driva handel torde däremot innebära en direkt fara för vår inhemska handelsverksamhet. Med största säkerhet kunna vi efter avtalets ikraftträdande emotse en invasion av ryssar — enkannerligen ryska judar — som komma att slå under sig en stor del av vår handel. Exemplen från utlandet äro tillräckligt avskräckande. Ett stort antal dylika skulle kunna åberopas, här må dock endast nämnas exempelvis Tyskland eller Newyork.

I artikel VII bestämmes, att egendom icke skall vara underkastad vare sig konfiskation eller rekvisition utan skäligt vederlag. Den möjligheten, att rysk egendom här skulle konfiskeras eller rekvireras torde vara skäligen utesluten. Förhållandet torde däremot kunna bliva något annat beträffande svensk egendom, som införts till eller förvärvats i Ryssland efter avtalets ikraftträdande, t. ex. om avtalet skulle uppsägas från någondera sidan. Frågan om 'skälig ersättning' torde i dylika fall kunna förväntas giva anledning till ändlösa och måhända fruktlösa förhandlingar.

En av de största bristerna med avtalet är, att ersättningsfrågan ställts på framtiden. Medan avtalsförhandlingarna pågingo kunde visserligen hänvisas till den beramade Genuakonferensen, men frågan angående dennas avhållande och resultat av densamma, torde numera ligga i öppna fältet. Man borde åtminstone hava uppställt och fasthållit vid kravet på att egendom och varor tillhöriga svenska undersåtar, även sådana som nationaliserats och ännu bevisligen finnas kvar, efter ratificeringen av avtalet genast skulle ställas till vederbörande svenska ägares eller svenska statens disposition.

Avtalet är avsett att gälla tillsvidare med tre månaders uppsägningstid, dock med rätt för de officiella representanterna att för löpande affärers avveckling kvarstanna i vederbörande land tre månader efter avtalets utgång. Härmed torde bland annat hava åsyftats att bereda möjlighet att, därest avtalet i tillämpningen visar sig vara alltför ogynnsamt, kunna få detsamma upphävt inom jämförelsevis kort tid. I verkligheten torde dock denna utväg vara synnerligen svår att begagna sig av. Sedan väl en gång ett stort antal ryska affärsmän fått fast fot här i landet, torde det icke vara så lätt att råda bot på de skador, som därav kunna vållas svenskt affärsliv, varförutom det säkerligen skulle visa sig ogörligt att på den i avtalet stipulerade tiden av tre eller sex månader kunna avveckla de i Sverige startade ryska affärsföretagen.»

I motion II: 199 hava herr Vennerström m. fl. anfört följande:

»I proposition nr 96 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen till godkännande ett mellan Sverige och Ryssland avslutat preliminärt avtal. Med tillfredsställelse konstatera vi, att bestämmelserna i detta avtal i stort sett sammanfalla med de krav som vänstersocialistiska gruppen i riksdagen under de senaste åren framställt till åstadkommande av ordnade förbindelser mellan vårt land och den ryska republiken. I så måtto avviker emellertid det preliminära avtalet från vår ståndpunkt i detta spörsmål, att med avtalet icke är förbundet ett erkännande de jury av den ryska sovjetregeringen.

Vid årets riksdag har herr Lindhagen i motion nr 93 i första kammaren föreslagit, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte till främjande av vår nu hotade produktion godkänna den i Ryssland faktiskt sittande regeringen. Första kammarens andra tillfälliga utskott har avstyrkt motionen med hänvisning till de då pågående förhandlingarna mellan de båda länderna om ett handelsavtal och med uttalande av en förväntan, att regeringen utan att riksdagen avlåter särskild skrivelse ägnar frågan uppmärksamhet. Vi hysa emellertid den meningen, att riksdagen, som nu har att taga ställning till det preliminära handelsavtalet, även bör säga sin mening om sovjetregeringens erkännande de jure. Då vi här föreslå ett uttalande från riksdagen till ledning för regeringen är det ur synpunkten, att ett uttalande i föreslagen riktning måste påskynda återställande av icke blott de ekonomiska utan även de diplomatiska förbindelserna med Ryssland, vilket är önskvärt icke minst ur den synpunkten, att vårt land på så sätt bättre än för närvarande blir i tillfälle att följa med utvecklingen och förhållandena i Sovjet-Ryssland och att bevaka de stora svenska intressen, som äro knutna vid den ryska affärsmarknaden.

På grund av det anförda tillåta vi oss föreslå riksdagen, att godkänna det mellan Ryssland och Sverige upprättade preliminära avtalet, enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 96, samt att riksdagen måtte i samband härmed föreslå Kungl. Maj:t att omedelbart även de jure erkänna den ryska sovjetregeringen.»

Skrivelse från Rysslandssvenskarnas förening.

Slutligen har utskottet från styrelsen för Rysslandssvenskarnas förening mottagit en skrivelse i ämnet av följande lydelse:

»Till riksdagens särskilda utskott nr 1.

Då det av svenska regeringen med Rådsryssland avslutade preliminära handelsavtalet, till vilket riksdagen nu har att taga ställning, står i intimt samband med rysslandssvenskarnas intressen, hava dessa vid allmänt möte i Stockholm den 12 mars i år uppdragit åt styrelsen för Rysslandssvenskarnas Förening att närmare klarlägga deras ställning till ifrågavarande avtal.

I det vi härmed utföra detta uppdrag, tillåta vi oss till en början, att med några ord belysa den insats rysslandssvenskarna gjort i Sveriges handelsförbindelse med Ryssland.

Ryssland var länge ett ganska försummat gebit för svensk export, och ett större intresse i Sverige för handelsutbytet med detta land visade sig först, sedan ett nämnvärt antal svenska affärs- och industrimän överflyttat till Ryssland och där börjat driva verksamhet. Efter år av ganska blygsamma exportbelopp, har under senare årtionden denna export fått stor betydelse för Sveriges

industri, vilket framgår av följande siffror ur statistisk årsbok av export till Ryssland, i tusentals kronor:

1876/80	1881/85	1886/90	1891/95	1896/00	1901/06	1908/10	1910
1,645	2,597	3,293	4,341	5,100	4,488	10,611	17,716

1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
22,910	27,030	32,438	31,103	75,909	136,076	127,584	21,886	1,522

Visserligen äro dessa siffror jämförda med hela Sveriges export ej stora, men det bör bemärkas att exporten till Ryssland nästan uteslutande utgjorts av förädlade varor (helfabrikat), huvudsakligast alster av den svenska maskinindustrien. (Så gick t. ex. år 1913 28 procent av hela Sveriges maskinexport till Ryssland). Denna export har haft ett relativt högt värde för Sverige, emedan stora arbetskostnader ingått i densamma och den har sålunda berett sysselsättning åt ett betydande antal svenska arbetare.

Det är till stor del rysslandssvenskarnas förtjänst, att denna värdefulla marknad erövrades åt vårt land och de hava under hård konkurrens med köpmän från andra mäktigare industriländer, som tidigare varit introducerade i Ryssland, förstått att steg för steg vinna terräng. Härtill hava även svenska ingenjörer och teknici, som haft verksamhet i den ryska industrien, kraftigt bidragit, och vi behöva blott nämna de ryska nafta- och trävaruindustrierna för att påvisa, vilka betydande beställningar sådana förbindelser tillfört Sveriges industri.

För att belysa det läge, i vilket rysslandssvenskarna befunno sig vid tidpunkten för den tvungna flykten från Ryssland 1918, måste vi påminna om, att deras handelsverksamhet kulminerade under krigsåren och att det samtidigt gällande förbudet att utföra valuta och värdeföremål förorsakade en anhopning av deras tillgodohavanden och andra värden i Ryssland.

Revolutionen i mars 1917 förorsakade ingen större förändring i rysslandssvenskarnas läge, men då i november 1917 bolsjevikrevolutionen utbröt, förändrades detsamma hastigt till det sämre. Det ena dekretet efter det andra utfärdades, varigenom äganderätten, såväl ryssars som utlänningars, upphävdes. Vi kunde ej längre disponera över vår egendom, våra depositioner i banker, kontanter eller värdehandlingar. Beslagtagande av lös och fast egendom började tillämpas. Rättsväsendet var fullständigt godtyckligt och efter ett år, d. v. s. i november 1918, var läget så hopplöst, att svenska representationen hemkallades och rysslandssvenskarna, nu skyddslösa, sågo sin enda räddning i att lämna landet.

Det var ett hårt slag för alla rysslandsvenskar, och för många, som tillbragt större delen av sitt liv därute, varest de genom träget arbete skaffat sig sitt uppehälle och trott sig hava tryggat sin ålderdom, betydde det ekonomisk ruin, tillintetgjorda framtidsutsikter och skövlade hem.

De till Sverige återvända rysslandssvenskarna hava här mötts av välvilja, men även av gäckade förhoppningar. Under dessa gångna tre och ett fjärdedels år hava de här tillgängliga små besparingarna förbrukats för livsuppehället, vänners och anförvanters hjälpverksamhet tagits i anspråk och även staten har skänkt sin hjälp i vissa trängande fall. Men denna hjälp har dock ej kunnat bättra rysslandssvenskarnas läge, som dag för dag blir allt

sämre. Att genom arbete här finna sin utkomst, har under rådande depression för dem varit svårare än för andra svenskar.

Men det är icke understödsfrågan, som för ryssandssvenskarna är den viktigaste. För dem gäller det framför allt att få gottgörelse för lidna oförrätter, att återfå sina tillhörigheter i Ryssland och att där få återtaga sin verksamhet.

Vilka betydande belopp, som berövats rysslandssvenskarna framgår av de siffror, som den av staten tillsatta ryska utredningskommissionen framlagt. De till densamma per 31 maj 1921 inlämnade ersättningsanspråken belöpa sig i kronor efter följande kurser:

Guldrubel 1.90, Zarrubel 0.70, £ 17.—, Rmk 0.50, $ 3,50 till:

Fast egendom	kronor	120,000,000
Kontanta medel	»	7,144,000
Värdehandlingar	»	188,850,000
Personlig egendom	»	37,800,000
Exportvaror, svenska	»	50,000,000
Exportvaror, ryska	»	47,600,000
Bankfordringar	»	15,700,000
Fordringar av ryska staten	»	67,694,900
Fordringar av enskilda personer	»	40,357,000
Övriga fordringar	»	8,238,000
	Kronor	583,383,900

Det måste framhållas, att desa krav grunda sig på våldsåtgärder, företagna av den nuvarande ryska regeringen emot oss, medborgare i ett land, som levat i fullständig fred med Ryssland och under hela världskriget iakttagit obrottslig neutralitet Sverige borde på grund av dessa omständigheter kunna fordra större hänsyn gentemot sina undersåtar från ryska regeringens sida än de stater, med vilka såväl Zar- som Rådsryssland varit i krig.

Upprepade gånger har frågan om ersättningskraven behandlats av Sveriges regering och riksdag, och har härvid städse viljan att kraftigt försvara rysslandssvenskarnas kränkta rätt kommit till uttryck. Senast vid årets remisdebatt förklarade såväl stats- som finansministern under riksdagens tydliga godkännande, att ingen svensk regering kunde träffa avtal med Ryssland, utan att ersättningsgarantier erhölles för de förluster, svenska medborgare och svenska staten lidit.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter, som vi hoppas, att vår åsikt om det nu föreliggande handelsfördragets betydelse för ersättningsfrågan och den för oss lika viktiga frågan om återtagandet av verksamheten i Ryssland måtte beaktas av Sveriges regering och riksdag.

Vi vilja i första hand påpeka, att själva ersättningsfrågan endast beröres i Art. XV, i vilken visserligen bestämmes, att frågan skall rättvist regleras genom framtida förhandlingar, men i vilken ingen tidsgräns eller andra villkor föreskrives. Ej heller återfinnes den i engelska avtalet intagna förklaringen 'att ryska regeringen i princip erkänner sig skyldig att erlägga ersättning till de privatpersoner, som levererat varor eller fullgjort tjänster till Ryssland, för vilka de icke erhållit betalning'.

Ersättningsfrågans uppskjutande till en obestämd framtid är för oss i hög grad ogynnsamt, emedan under tiden vår egendom förskingras och förintas, våra fordringsbevis förkomma, vittnen avlida, och sålunda utsikterna att slutligen återbekomma något bliva allt mindre.

Direkt till vår skada är Art. VI, som berövar oss möjligheten att erhålla svenska myndigheters understöd till kvarstad å ryska varor eller tillgodohavanden här i landet för att säkerställa våra fordringar emot rådsregeringen. Denna rätt förefinnes dock enligt gällande svensk lag.

Påtagligt är dessutom det förhållandet, att genom detta provisoriska avtal så många av Rådsrysslands trängande önskemål bliva tillfredsställda, att inga effektiva påtryckningsmedel återstå för Sverige vid kommande förhandlingar om skadeersättningen och att denna såväl som andra rättsfrågor i och med detta avtals godtagande komma i ett avgjort ogynnsammare läge än förut.

Beträffande avtalets betydelse för upptagandet av affärsverksamhet i Ryssland tillåta vi oss rikta uppmärksamheten på följande:

Art. II bestämmer, att handeln skall äga rum i överensstämmelse med i vardera landet gällande lagstiftning och att monopolisering av utrikeshandeln ej kan göras till skäl för anspråk på vederlag.

Sveriges lag ger ryska undersåtar mycket vidsträcktare rättigheter för handeln än Rysslands lag giver svenska medborgare. Då dessutom utrikeshandeln i Ryssland är ett statsmonopol, är därmed de facto all privat affärsverksamhet för svenska medborgare klavbunden.

Den i Art. III medgivna rätten för oss att i Ryssland driva handel eller näring blir härmed inskränkt till inrikeshandeln, som visserligen är fri, men för oss och svenskt näringsliv ej kan vara av intresse, emedan Ryssland ej har något behov av oss för denna handel.

Enligt Art. VII medger Sverige åt Ryssland och dess lokala myndigheter rätt att mot skäligt vederlag rekvirera penningmedel, varor, fast eller lös egendom, som svenska medborgare infört eller förvärvat i Ryssland i enlighet med detta avtal. Konsekvenserna av detta medgivande äro oöverskådliga och utlämna svenskar, som möjligen komma att upptaga verksamhet därute, åt godtycket. Vem skall bestämma, vad som är skälig ersättning? När kan sådan påräknas och i vilken valuta? Vad innebär begreppet lokala myndigheter?

(Det är betecknande att det engelska avtalet däremot innehåller bestämt förbud emot tvångsrekvisition.)

Och även om full ersättning för t. ex. maskin, motor eller annat viktigt föremål, som fråntagits ägaren på grund av rekvisitionsrätten, skulle erhållas, huru skola de mångfaldiga förluster av driftstörning o. s. v., som bliva en oundviklig följd av sådan rekvisition, kunna ersättas? För övrigt existerar ej ett ordnat rättsväsende enligt svenska begrepp.

All rysk egendom i Sverige kan på grund av statsmonopolet betraktas såsom statsegendom och är därför enligt Art. VI fullt skyddad. Svensk egendom i Ryssland blir däremot nästan uteslutande privategendom och kan således rekvireras. Reciprociteten blir härigenom fullkomligt imaginär.

Om en svensk överflyttar till Ryssland, har han enligt Art. XI i händelse av frivillig eller tvungen avresa från landet endast rätt att medtaga hus-

hållsartiklar och bland dem blott sådana, som införts efter detta avtals ikraftträdande. Således frånkännes honom rätt att utföra penningmedel, handlingar, verktyg, kontorsutensilier o. s. v., med ett ord allt sådant, som han är tvungen att införa till Ryssland eller där förskaffa för bedrivandet av någon som helst produktiv verksamhet. (Inbegriper begreppet hushållsartiklar även möbler och bohag?)

För att belysa det absurda läge, i vilket en rysslandssvensk, som önskar återupptaga sin verksamhet i Ryssland, iråkar, påvisa vi, att han till följd av ersättningsfrågans uppskjutande ej ens har rätt att vid ditkomsten disponera över sin våning, sitt bohag, sina kontorsinventarier och dylikt, även om dessa skulle befinnas vara i behåll. (Denna rättighet tillkommer randstaternas medborgare.) Han måste alltså på nytt bekosta en sådan uppsättning, som han dock ej äger rätt utföra vid en eventuell avresa.

Ovanstående omständigheter göra varje återupptagande eller igångsättande av verksamhet för svenskar i Ryssland ytterst riskabel och det är tydligt, att i händelse av en uppsägning av avtalet följderna härav skulle bliva mycket vanskligare för svenska medborgare i Ryssland än vice versa.

Vi hava här blott berört några få punkter i avtalet, som närmast angå oss, utan att vid detta tillfälle ingå på andra punkter, som ej heller synas oss tillfredsställa berättigade svenska intressen.

Emellertid kunna vi ej underlåta att i detta sammanhang på grund av vår ingående kunskap om Ryssland och dess folk framföra vår mening om hela den plan, som rådsregeringen nu tycks vilja i stort tillämpa för Rysslands ekonomiska återuppbyggande, det s. k. koncessionssystemet. Vi äro förvissade om att detta system är ogenomförbart. Oavsett de osäkra förhållanden, som äro föga lockande för kapitalplacering i Ryssland och det ovissa läget gentemot eventuella forna ägare, måste dessa koncessionsföretag bliva starkt lidande av den antipati, som hos folket måste uppstå mot de utländska exploatörerna. Tänk blott, huru svenska folket skulle reagera, ifall ett sådant system tillämpades i Sverige!

På grund av allt det anförda hemställa vi, att det preliminära avtalet mellan Sverige och Ryssland ej måtte godkännas i dess föreliggande form.

För inga svenskar är emellertid ett avtal med Ryssland av större betydelse och önskvärdhet än för oss, rysslandssvenskar, som med starka band äro fästade vid Ryssland och det ryska folket. Dock är det ett livsvillkor för oss att ett sådant avtal innefattar ersättningsgarantier för lidna förluster och garantier mot förnyat godtyckligt förfarande med vår egendom.

Den samlade kännedom om Ryssland, som rysslandssvenskarna representera, är ett värde, som ej borde ignoreras, utan på bästa sätt söka utnyttjas till Sveriges fördel, då Ryssland på nytt öppnas för utländsk företagsamhet.

Rysslandssvenskarnas Förening

Dess styrelse:

I. O. HOLMER. FR. LIDVALL.
HUGO DIEDRICHS. AD. KJELLGREN.

A. CARLSUND.

Stockholm den 22 mars 1922.»

Därjämte har utskottet sökt inhämta till buds stående upplysningar i åtskilliga för en prövning av avtalet betydelsefulla spörsmål. *Av utskottet införskaffade upplysningar.*

Sålunda har utskottet införskaffat tillgänglig statistik rörande handeln mellan Sverige och Ryssland intill senaste tid, vilken statistik för utskottets räkning bearbetats av tull- och traktatkommitténs slaviska sektion.

För att söka utröna det intresse och de övriga förutsättningar för återupptagande från svensk sida av ekonomisk verksamhet i Ryssland, som vore för handen, har utskottet vidare tagit del av muntligt lämnade redogörelser av personer med särskild sakkunskap i detta ämne. I frågan om det nuvarande rättsliga och ekonomiska tillståndet i Ryssland hava yttranden dessutom infordrats från tull- och traktatkommittén och Sveriges allmänna exportförening.

Den av Kungl. Maj:t förordnade »ryska utredningskommissionen» har på begäran ställt till utskottets förfogande summariska uppgifter angående storleken av de svenska fordringsanspråken gentemot ryska staten samt vissa rapporter angående de internationella konferenser i ersättningsfrågan, som hållits i Genève och Paris.

Genom utrikesdepartementet har utskottet mottagit rapporter från vederbörande svenska beskickningar rörande de hittills vunna resultaten av de mest betydelsefulla avtalen mellan Ryssland och andra makter.

Slutligen har utskottet inhämtat sakkunniga utlåtanden i vissa frågor rörande innebörden och den praktiska betydelsen av särskilda i avtalet intagna bestämmelser.

När utskottet går att yttra sig över förevarande proposition, anser sig utskottet till en början böra något erinra om de omständigheter, som lett till nuvarande situation i förhållandet mellan Sverige och Ryssland. *Utskottets yttrande.*

Vid världskrigets utbrott hade Sveriges ekonomiska förbindelser med Ryssland nått en omfattning, som ingav goda förhoppningar för framtiden. De båda ländernas läge och naturtillgångar ävensom den riktning, vari näringslivet utvecklat sig inom vart och ett av dem, voro ägnade att utgöra grundvalen till en för båda gagnande samverkan på det ekonomiska området. Denna samverkan hade också tagit sig ett särskilt uttryck däri, att ett ganska betydande antal svenskar bosatt sig i Ryssland för att driva handel eller industriell verksamhet.

Kriget medförde till en början en avsevärd stegring i Sveriges varuutbyte med Ryssland, men den revolutionära omvälvningen i Ryss-

land 1917, i förening med näringslivets undergrävande genom kriget, föranledde under åren 1917 och 1918 småningom ett fullständigt avbrott i förbindelserna. Utskottet erinrar om, huru svenska undersåtars egendom i Ryssland beslagtogs, huru svenska regeringen fann sig nödsakad att hemkalla sina diplomatiska och konsulära representanter därstädes och anmoda där vistande svenskar att återvända hem samt huru Sveriges beskickningshus i Petrograd och svenska konsulatet i Moskva sekvestrerades av ryska regeringen. Även övriga stater avbröto förbindelserna med Ryssland, och hösten 1919 proklamerade de allierade och associerade makterna formlig blockad mot landet. Makterna inbjödo även Sverige att deltaga i denna blockad, men under hänvisning till de åtgärder, som Sverige på grund av sovjetregeringens folkrättsstridiga handlingar redan vidtagit, förklarade svenska regeringen ytterligare mått och steg icke från Sveriges sida erforderliga.

Med början av 1920 upphörde emellertid — såsom i propositionen omnämnts — denna blockad, och en allmän strävan gav sig till känna att söka i de former, som kunde befinnas möjliga, återupptaga handeln med Ryssland. Utskottet vill fästa uppmärksamheten på, att Sverige omedelbart deltog i dessa strävanden, och att det första avtal för möjliggörande av detta återknytande av handelsförbindelserna med Ryssland, vilket överhuvud kom till stånd, var det i propositionen omnämnda s. k. Krassinavtalet av den 14 maj 1920, slutet under medverkan av de två regeringarna mellan Sveriges allmänna exportförening och de ryska kooperativa förbundens centralorgan Centrosojus. De avtal, som därefter följde mellan Ryssland och andra makter, och som i propositionen omförmälas, skilde sig från Krassinavtalet i främsta rummet däri, att de voro slutna direkt av vederbörande regeringar. I samband härmed intogos i dessa andra avtal vissa bestämmelser, som icke ägde motsvarighet i det svenska, men i stort sett följde de samma riktlinjer. De voro alla i likhet med Krassinavtalet provisoriska överenskommelser med det huvudsakliga syftet att möjliggöra handel med Ryssland, i den mån förhållandena så medgåve, och att för detta ändamål åvägabringa utväxling mellan vederbörande stater av handelsdelegationer, vilka skulle handhava de affärer, som kunde komma till stånd.

Krassinavtalet har obestridligen till båda parternas gagn fyllt sin uppgift. Siffrorna för Sveriges export till Ryssland under senare halvåret 1920 och hela året 1921 visa en betydlig stegring vid jämförelse med närmast föregående tid. Såvitt tillgänglig statistik utvisar, har dock under innevarande år en avmattning börjat göra sig märkbar, efter allt att döma huvudsakligen beroende på den allt starkare bristen

på betalningsmedel och det alltjämt ökade nödläget i Rysslands ekonomiska liv.

I detta sammanhang vill utskottet anmärka, att det svenska beskickningshuset i Petrograd och konsulatet i Moskva icke ännu återlämnats till svenska regeringen, ehuru detta i Krassinavtalet förutsattes skola äga rum. Av propositionen synes framgå, att man å rysk sida numera till och med uppställt det villkor för återlämnandet, att det föreslagna nya avtalet kommer till stånd.

I propositionen har lämnats en redogörelse för den framställning om ett nytt avtal mellan Sverige och Ryssland, som gjordes från rysk sida i juli 1921, samt för de förhandlingar, som med anledning härav upptogos och som omsider utmynnade i det nu föreliggande avtalet. Utskottet finner det av denna redogörelse framgå, att sovjetregeringens ursprungliga syfte varit att uppnå ett erkännande de jure samt att erhålla en av svenska staten given eller förmedlad kredit för beställningar i Sverige. De skäl, på vilka från svensk sida dessa anspråk måste avböjas, och vilka i propositionen angivits, måste enligt utskottets mening anses hava varit till fullo grundade. Vad beträffar erkännandet de jure vill utskottet redan i detta sammanhang särskilt framhålla vad som härom anförts i propositionen, nämligen att ett sådant erkännande finge betraktas såsom uteslutet, då man icke kunnat enas om en tillfredsställande lösning av frågan om återställande av den egendom, som ryska regeringen frånhänt svenska medborgare, och om ersättning för den skada, som eljest tillfogats dem genom ryska myndigheters åtgöranden. I sistnämnda fråga nöjde man sig med att i avtalet inrycka den i artikel XV givna bestämmelsen att »alla anspråk från endera partens eller dess medborgares sida gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om förpliktelser, som åvila nuvarande eller föregående regeringar i respektive land, skola rättvist regleras i det i inledningen omförmälda avtalet eller enligt internationell uppgörelse eller på annat sätt, varom ömsesidig överenskommelse må kunna träffas».

Mot denna bakgrund har man att betrakta det avtal, som blev det slutliga resultatet av förhandlingarna och som nu framlagts till riksdagens godkännande. Det karaktäriseras i propositionen såsom preliminärt, ingånget i avvaktan på ett definitivt ordnande av de ekonomiska och politiska förbindelserna mellan de båda länderna och avseende att fastställa en efter de föreliggande förhållandena avpassad grundval för fortsatta och om möjligt utvidgade handelsförbindelser mellan dem.

Vid prövningen av detta avtal har utskottet till en början funnit, att detsamma, om ock i formen närmast utgörande vissa provi-

soriska regler för handelsförbindelserna, likväl genom sitt innehåll även har fått en markerad politisk innebörd. I propositionen påvisas bland bestämmelserna en huvudgrupp, som reglerar de båda ländernas inbördes officiella representation. De rättigheter, som med dessa bestämmelser tillerkänts sovjetregeringens representation, gå längre än i något annat motsvarande avtal. Belysande härför är, att icke blott, såsom i de längst gående avtalen, sovjetrepublikens officiella representant i Sverige enligt artikel I: 5 skall betraktas såsom den enda representanten för ryska staten, utan att detta stadgande försetts med tillägget: »med alla de konsekvenser som följa härav», vilket icke återfinnes i något av de andra avtalen. En sådan olikhet förefinnes ock beträffande vissa bestämmelser om genomresa och transitering av varor. En särskild betydelse i nu berörda riktning får avtalet därigenom, att det förut omnämnda systemet med begränsning till delegationer i detsamma övergivits och ersatts med en mera allmänt hållen bestämmelse om ömsesidigt tillträde till det ena landet för medborgare tillhörande det andra. Härigenom få de bestämmelser, som avse de enskilda medborgarnas behandling i det andra landet, en vida större räckvidd än motsvarande bestämmelser i de övriga avtalen. I sin helhet innebär avtalet ett erkännande de facto av sådan fyllighet, att det nästan är likvärdigt med ett erkännande de jure. Och därvid är att märka, att bestämmelser finnas, vilka medgiva åtgärder som med all sannolikhet icke skulle behöva godtagas, om de tillämpades av en de jure erkänd stat. I artikel VII stadgas sålunda, att »penningmedel, varor, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet i enlighet med detta avtal, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan skäligt vederlag». Utskottet håller åtminstone för sin del före, att, när annorledes ej överenskommits, den stat, vars medborgare utsattes för rekvisition, enligt folkrätten kunde använda repressalier mot den rekvirerande staten, såväl när rekvisitionen i själva verket vore ett slags nationalisering, som när tillräckligt vederlag icke genast ställdes till ägarens förfogande. Huru ett »skäligt vederlag» skulle från rysk sida bestämmas och utgöras är icke på något sätt angivet, vadan alla garantier i detta avseende saknas.

Utskottet har för sig uppställt frågan, vilka fördelar för Sverige och de svensk-ryska handelsförbindelserna dessa politiska medgivanden under nuvarande förhållanden skulle kunna medföra. Härvid vill utskottet betona, att utskottet betraktat denna fråga uteslutande ur den

synpunkten, huruvida en sådan uppgörelse, som här föreligger, kan beräknas leda till de praktiska resultat, som med densamma avsetts.

Utskottet har då till en början sökt utröna, huruvida, om detta avtal skulle komma till stånd, därigenom skulle vinnas avsevärt ökad möjlighet för svenska industrimän och affärsmän att upptaga det arbete i Ryssland, som genom de sista årens händelser avbrutits.

De upplysningar, som utskottet kunnat inhämta, hava emellertid gått i den riktningen, att i sådant hänseende föga synes vara att vänta under nuvarande förhållanden. De svenskar, som förut varit verksamma i Ryssland, hava praktiskt taget enhälligt uttalat denna mening. Utskottet hänvisar till vad härutinnan anförts i förut anförda inlaga av Rysslandssvenskarnas förening. Inför utskottet hörda svenska affärsmän med erfarenhet om ryska förhållanden hava likaledes ställt sig misströstande till möjligheten för svenskar att begiva sig till Ryssland och där uträtta något.

Självfallet anser sig utskottet böra fästa det största avseende vid den uppfattning, som sålunda kommit till synes från just de svenskar, vilka genom tidigare verksamhet i Ryssland samt kännedom om ryskt språk och ryska förhållanden skulle vara framför andra skickade att upptaga det kommersiella arbetet i Ryssland, därest överhuvud taget sådant kunde anses möjligt.

Vid sådant förhållande synes den ömsesidiga rätt för de båda staternas medborgare att vinna inträde för handels- och näringsverksamhet, som utgör en av de viktigaste nyheterna i det föreliggande avtalet, icke för Sveriges del nu innebära något större värde. En viktig anledning härtill är tydligen, att den reciprocitet härutinnan, som avtalet stadgar, har mera formell än reell betydelse. Den ryska utrikeshandeln är statsmonopoliserad, och handeln i övrigt skall äga rum i överensstämmelse med i vartdera landet gällande lagstiftning. Allt beror således på denna lagstiftnings beskaffenhet. Men icke nog därmed, varje handels- eller näringsverksamhet, som sker i Ryssland eller avser Ryssland, är uppenbarligen beroende på de rättsregler, den rättssäkerhet, som över huvud taget där finnes. Utan att överdriva torde man för visso kunna säga, att Ryssland ännu i nämnda hänseende lämnar endast skenbara garantier. Till dess verkliga sådana kunna åstadkommas, torde fördelen för svenskar att få bege sig till Ryssland i och för näringsverksamhet vara ringa i jämförelse med den andra partens fördel därav, att vårt land skulle öppnas för ryssar, som här söka sin utkomst.

Det föreslagna avtalet kan att döma av inhämtade upplysningar icke heller anses ägnat att skapa nya möjligheter för ryska beställningar

i Sverige. Någon utsikt till sådana lärer icke föreligga under nuvarande ekonomiska läge i Ryssland. Avtalet torde följaktligen icke kunna förväntas medföra någon ökad sysselsättning för den svenska industrin och dess arbetare.

Vid bedömandet av det föreliggande avtalets verkningar för Sverige måste utskottet vidare fästa synnerlig vikt därvid, huruvida och i vad mån avtalet kan anses främja en skälig uppgörelse av de anspråk på gottgörelse, vilka uppkommit som en följd av de revolutionära rörelserna i Ryssland och särskilt genom den nuvarande ryska styrelsens ingripande i fråga om svenska undersåtars egendom och förvärvsmöjligheter. På sätt framgår av vad ovan anförts, var det just till följd av sagda åtgöranden från den ryska statsmaktens sida, som vårt lands förbindelser med Ryssland avbrötos, och ett återställande av dessa förbindelser synes redan på den grund förutsätta en ömsesidig uppgörelse av berörda mellanvarande. Kravet härpå är vidare förestavat så väl av nödig omsikt om de svenska undersåtars behöriga intressen, vilka hava berövats sin egendom och utkomst, som av en önskan att från början bygga de återupptagna förbindelserna med Ryssland på en fast grund av tillit och förtroende. Innan en sådan rättsuppfattning gjort sig gällande hos den ryska styrelsen, att ett principiellt erkännande av våra skäliga anspråk kan komma till uttryck i samband med återupptagandet av våra handelsförbindelser, synes det kommersiella utbyte, som genom ett avtal skulle befordras, komma att vila å alltför osäker grund för att väntas skänka svenskt näringsliv och svensk företagsamhet någon bestående fördel. Ej heller synes det utomordentligt betydelsefulla intresse, som är förbundet med Rysslands återuppbyggande, i verkligheten kunna gagnas utan att klarhet vinnes beträffande den ryska statsmaktens slutliga ställning till frågan om ansvarigheten för tidigare vidtagna åtgärder och ingångna förpliktelser, vilken ställning hitintills ytterst torde bottna i en principiell skiljaktighet mellan rysk och allmän europeisk rättsuppfattning. Kan ej en uppgörelse i denna del vinnas, varigenom en brygga slås mellan de skilda rättsståndpunkterna inom Ryssland och andra stater, lärer det icke med fog kunna förväntas, att de, som bäst vore skickade att göra en sund och på sakkunskap grundad insats i Rysslands näringsliv, skulle vilja påtaga sig de uppenbara riskerna av att under nuvarande osäkra förhållanden nedlägga nytt kapital och arbete på upphjälpandet av det ryska näringslivet.

I full överensstämmelse med den uppfattning, som utskottet här uttalat, har ock hittills frågan om ömsesidig uppgörelse av Sveriges och Rysslands ekonomiska mellanhavande ansetts äga en förgrundsplats

vid behandlingen av spörsmålet om de officiella förbindelsernas återupptagande. Liksom i andra länder ha i vårt land anspråken gent emot Ryssland till beskaffenhet och omfattning varit föremål för av regeringen föranstaltad vidlyftig utredning av särskilda sakkunniga. Dessa hava i samråd med motsvarande kommittéer i andra länder uttalat sig för vissa grunder, efter vilka en lika och rättvis uppgörelse med Ryssland borde kunna påfordras såsom förutsättning för upptagandet av de diplomatiska förbindelserna. När avtalsförhandlingar i juli 1921 inleddes med den svenska regeringen under yrkande från rysk sida på de jure erkännande, framstod det också, på sätt framgår av propositionen och av utskottet här ovan framhållits, som en självklar sak för regeringen, att en tillfredsställande lösning av ersättningsfrågan måste uppställas som oeftergivligt villkor för ett de jure erkännande. Då en sådan lösning icke kunde vinnas, förföll därmed tanken på erkännande de jure. Men även för ett avtal av den mera begränsade art, som regeringen ansett förevarande överenskommelse utgöra, har det enligt propositionen ansetts skäligt att fordra, »att ryska regeringen avgåve en mera bestämd förklaring beträffande sin vilja att — låt vara i annat sammanhang — komma till ett samförstånd med svenska regeringen i ersättningsfrågan».

När denna fordran av den svenska regeringen icke upprätthållits, har det uteslutande berott därpå, att före förhandlingarnas avslutande både svenska och ryska regeringen erhållit inbjudan att deltaga i en internationell kongress i Genua för behandling av bland annat förevavarande fråga. Enär man från rysk sida redan uttryckt önskan om, att denna fråga måtte få behandlas i samverkan med andra länder, synes det hava legat nära tillhands att under förevarande omständigheter bevilja denna framställning, så mycket hellre som Sverige såväl i denna fråga som i allmänhet, när ett internationellt intresse varit för handen, städse uppskattat förmånen av att handla i samförstånd med andra länder.

Nu har emellertid konferensen i Genua avslutats utan att en dylik internationell överenskommelse kunnat åvägabringas och utan att några som helst fasta linjer skönjas, efter vilka den i art. XV i avtalet förutsatta rättvisa regleringen av våra mellanhavanden med Ryssland skulle kunna tänkas komma till stånd. Den enda vinsten i detta avseende av Genuakonferensen synes vara den överenskommelse, som Sverige biträtt och som gick ut därpå, att ifrågavarande anspråk jämte sammanhängande stora principfrågor skola behandlas vid en konferens i Haag, som inom kort sammanträder.

Vid sådant förhållande anser utskottet, att redan den solidaritets-

känsla, som alltid besjälat Sverige i dess förhållande till andra stater, bör föranleda oss att ej nu sluta ett avtal med Ryssland, som skulle i sin mån kunna försvaga ett gemensamt uppträdande på den europeiska rättsordningens grund vid försöket att trots motsatserna mellan allmän europeisk och rysk rättsuppfattning röja mark för en fruktbärande ekonomisk samverkan med det stora ryska riket.

Men även frånsett detta gäller det för Sverige att, därest den i avtalets art. XV eventuellt avsedda internationella uppgörelsen ej kan komma till stånd, med hänsyn till framtida underhandlingar med Ryssland om en särskild överenskommelse i nämnda frågor eller om en slutlig uppgörelse rörande de ekonomiska och politiska förbindelserna mellan de båda länderna icke på förhand binda sig till eftergifter, vilkas räckvidd svårligen kan för närvarande bedömas, och vilka gå utöver vad som i regel förekommer i andra länders motsvarande avtal med Ryssland.

Vad utskottet nu anfört torde enligt dess mening göra det uppenbart, att sedan den tid, då förhandlingarna mellan Sverige och Ryssland fördes och avtalet godtogs av svenska regeringen, förhållandena så förändrats, att den preliminära uppgörelse, som detta avtal avsåg att utgöra, numera än mindre än förut kan anses motsvara sitt syfte. Genom konferensen i Genua och det av Sverige biträdda beslutet om dess fortsättning i Haag har frågan om grunderna för ett samarbete med Ryssland blivit i eminent mening en internationell angelägenhet, på samma gång de i det föreliggande avtalsförslaget undanskjutna principspörsmål så aktualiserats, att de icke längre kunna förbigås.

När så är fallet, kan ett preliminärt avtal av förevarande beskaffenhet ej på något sätt anses motsvara tidslägets krav.

På de skäl, som sålunda blivit anförda, kan utskottet icke tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av det den 1 sistlidna mars slutna avtal mellan Sverige och Ryssland. Vid sådant förhållande föranleder den av herr Enhörning väckta motion icke något särskilt uttalande från utskottets sida. Herr Vennerströms m. fl:s motion varder, i vad den icke är besvarad genom utskottets hemställan i fråga om Kungl. Maj:ts proposition, av utskottet avstyrkt.

Då utskottet sålunda för riksdagen framlägger det resultat, vartill utskottet kommit beträffande denna fråga, vill utskottet därmed förena ett uttalande av den förhoppning, att de fortsatta internationella förhandlingar, som äro beslutna, inom kort måtte skapa sådana förutsättningar för samarbetet mellan Sverige och Ryssland, att en uppgörelse på tillfredsställande grunder kan träffas. Utskottet är likaledes övertygat därom, att Sveriges folk, vars känslor av vänskap och sympati

för det hårt prövade ryska folket tagit sig så många uttryck, livligt önskar att efter måttet av sina krafter medverka vid arbetet för Europas återuppbyggande och för Rysslands i samband därmed stående återinträde i det politiska och kommersiella samlivet mellan folken. Vad som är ägnat att verkligen befordra vinnandet av detta stora mål, skall Sveriges riksdag förvisso skänka sitt bifall och stöd.

Utskottet hemställer alltså,

1:o) att Kungl Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att herr Enhörnings motion I: 114 måtte anses besvarad genom vad utskottet här ovan hemställt; samt

3:o) att herr Vennerströms m. fl:s motion II: 199, i vad den icke kan anses besvarad genom vad utskottet här ovan hemställt angående propositionen, icke måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 maj 1922.

På första särskilda utskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Närvarande: herrar Trygger, Eriksson i Grängesberg, friherre Adelswärd, Thorberg, Swartz, Hellberg, Wohlin, Wigforss, Strömberg, Löfgren, Walles, Lindman, Engberg, Edén, Bärg i Katrineholm, Magnusson i Tumhult, Johanson i Stockholm, Nilsson i Vibberbo, Nilson i Örebro och Lübeck.

Reservation

av hrr *Bernhard Eriksson* i Grängesberg, *Thorberg, Wigforss, Walles, Engberg, Bärg* i Katrineholm och *Johansson* i Stockholm, vilka anfört följande:

Utskottets motivering för sitt avstyrkande av Kungl Maj:ts proposition rör sig utefter två olika linjer, den ena mera praktisk, den andra mera principiell. I förra hänseendet söker utskottet besvara frågan, vilka praktiska fördelar det svenska näringslivet skulle kunna vinna genom förevarande avtal och finner icke dessa fördelar vara av natur att motivera ett bifall. I de mera principiella betraktelserna framdragas å andra sidan de synpunkter av rättslig och allmänpolitisk art, som enligt utskottets mening lägga avgörande hinder i vägen för att på detta sätt återknyta handelsförbindelserna med Ryssland.

I båda hänseenden synes oss bevisföringen lika otillfredsställande, ehuru i motsatta riktningar. Ur den praktiska synpunkten bevisar man nämligen för litet, ur den principiella åter för mycket.

Det är visserligen uppenbart, att i fråga om möjligheterna för svensk industri att skaffa sig avsättning på den ryska marknaden eller för svenska affärsmän att upptaga arbete i Ryssland meningarna kunna vara delade, särskilt om man med utskottet använder mycket tänjbara uttryck såsom »avsevärt ökad möjlighet» eller »större värde». Men det kan icke anses för ett fullt opartiskt återgivande av de upplysningar, utskottet inhämtat, när utsikterna för svensk företagsamhet i Ryssland karaktäriseras på ett sätt, som sedan gör det möjligt för utskottet att behandla hela denna sida av saken såsom ganska oväsentlig. Detta resultat har man nått genom att skjuta i förgrunden uppfattningen hos vissa rysslandssvenskar, vilkas hela intresse koncentrerar sig på att erhålla ersättning för i Ryssland lidna förluster och vilkas omdöme icke gärna kan anses ogrumlat av fördomar, liksom deras blickar tydligen äro riktade mera mot det förflutna än mot framtiden. För övrigt må uppmärksammas, att samtliga inför utskottet hörda rysslandssvenskar betonat Sveriges stora framtidsmöjligheter i Ryssland och vikten av att snarast möjligt träffa förberedande anstalter för verksamhetens återupptagande där ute. Vad åter angår möjligheten av några större resultat *för ögonblicket*, ha förväntningarna naturligt nog icke varit så stora.

Man kan icke värja sig för intrycket, att utskottet vid bedömande av denna rent praktiska fråga — alltså bortsett från all komplikation med de mera principiella synpunkterna — låtit leda sig av en egendomlig uppfattning om de mellanfolkliga ekonomiska förbindelsernas natur. Den ömsesidighet, som måste utmärka ett avtal av denna art, kritiserar man såsom huvudsakligen »formell» på grund av den skillnad i rättssäkerhet, som råder inom de båda parternas områden, varpå den anmärkningsvärda slutsatsen drages: »Till dess verkliga sådana (garantier) kunna åstadkommas, torde fördelen för svenskar att få bege sig till Ryssland i och för näringsverksamhet vara ringa i jämförelse med den andra partens fördel därav, att vårt land skulle öppnas för ryssar, som här söka sin utkomst».

Utskottets krav på att formell reciprocitet skall i den meningen motsvaras av reell, att båda parternas möjligheter att realisera sina avtalsmässiga rättigheter skola vara lika, betyder en lika originell som uppseendeväckande ståndpunkt i den internationella rätten. Man behöver endast erinra om de existerande relationerna mellan europeiska länder och vissa exotiska länder för att var och en skall förstå, huru ihåligt utskottet här argumenterat.

I stället för att betrakta avtalet enbart från svensk synpunkt och inregistrera varje möjlighet för svensk företagsamhet såsom en ren vinst — från vilken utgångspunkt även utskottet skulle ha varit nödsakat att i avtalet se en fördel — har utskottet ansett sig böra väga även den ryska partens fördelar och framställer det som ett argument mot avtalet, att man finner dessa fördelar vara större än dem, vi själva under nuvarande förhållanden kunna påräkna. Ståndpunkten behöver endast klart formuleras för att få sin förtjänta dom. Såvitt icke utskottet verkligen velat ge uttryck åt den kända, men numera knappast välkända åsikten, att den ena partens fördel utan vidare måste vara den andra partens skada.

Det vill för övrigt synas, som om uppfattningen, att vad som ger Ryssland en fördel innebär en nackdel för Sverige, kommer i en minst sagt egendomlig dager inför det faktum, att hela Europa, inklusive Sverige självt, varit med om att kraftigt understryka den stora fördelen för Europa av Rysslands återinträde i den internationella ekonomiska samfärdseln.

Reservanterna finna sig böra rikta uppmärksamheten på det egendomliga i att utskottet vill göra gällande, att den i avtalet (art. III) stadgade rätten för de båda staternas *medborgare* att vinna inträde för handels- och näringsverksamhet icke skulle innebära något större värde

för Sverige. Det må nämligen framhållas, att den långt övervägande delen av handelsutbytet mellan Sverige och Ryssland av tradition ägt rum mellan svenskar i Sverige och svenskar i Ryssland, en omständighet, som motiverar och förklarar värdet ur svensk synpunkt av att den formella reciprocitet, varom här är fråga, upptagits i avtalet. Det förtjänar upplysas, att denna särskilda bestämmelse i det svenska avtalet just betecknar en avsevärd eftergift från Rysslands sida. Enligt reservanternas mening har Sverige genom denna bestämmelse tillerkänts en *företrädesrätt* framför andra nationer, en mening, som inför utskottet mycket starkt underströks av en bland de mest bemärkta av de tillkallade rysslandssvenskarna.

Synnerligen anmärkningsvärt är det sätt, varpå utskottet behandlar (eller rättare sagt: icke behandlar) frågan om det förelagda avtalets betydelse för att skapa nya möjligheter för ryska beställningar i Sverige och därav följande ökade arbetstillfällen inom den svenska industrien. Medan utskottet ansett sig böra ägna så gott som hela sitt utlåtande åt de av rysslandssvenskarna framförda betänkligheterna och särskilt åt den enligt avtalets art. XV till reglering i annat sammanhang uttryckligen hänvisade frågan om svenska fordringsanspråk på Ryssland, har det offrat endast några förmodanden på sex rader (sid. 24) åt detta spörsmål. Utskottet har icke aktat nödigt att inför riksdagen framlägga resultatet av de på utskottets egen begäran genom utrikesdepartementets försorg verkställda undersökningarna rörande de hittills vunna erfarenheterna av mellan Ryssland och vissa övriga makter träffade handelsavtal. Reservanterna tillåta sig att i detta avseende framhålla, att dessa undersökningar givit vid handen en påtaglig stegring i vederbörande länders export på Ryssland efter tidpunkten för avtalens avslutande, utan att för dessa länders vidkommande någon avmattning under senaste tiden synes ha gjort sig gällande.

Om sålunda ett övervägande av sakens praktiska sida från utskottets egna utgångspunkter möjligen bort leda till en varning mot att överskatta de *omedelbara* fördelarna av ett handelsavtal, men alls icke till avvisande av ett sådant, synas i stället de principiella skäl, som av utskottet anföras, vara av den art, att de skjuta alla utsikter till nya förbindelser med Ryssland bort i ett obestämt fjärran. Härmed åsyftas det försök utskottet gör att såsom förutsättning för ett upptagande av nya förbindelser med Ryssland kräva icke blott ett ordnande av våra tidigare ekonomiska mellanhavanden med Ryssland på ett för oss godtagbart sätt utan yttermera en förändring i den ryska regeringens rättsuppfattning. Vari denna förändring skulle bestå och huru

långt den nuvarande ryska regimen måste uppge sin principiella ställning till t. ex. privat äganderätt, uttryckes ingenstädes av utskottet med någon grad av tydlighet. Man talar endast upprepade gånger om den principiella skiljaktigheten »mellan rysk och allmän europeisk rättsuppfattning», och vidare om »den europeiska rättsordningens grund», som om härmed avsåges allmänt kända begrepp, utan behov av närmare utläggning. En antydan om utskottets ställning till frågan om privatäganderättens princip kan möjligen skymtas i dess kritik av avtalets artikel VII, varest ryska regeringen medgives rätt till beslagtagande av svensk egendom i Ryssland »mot skäligt vederlag». Enligt utskottets mening skulle rekvisition av främmande undersåtars egendom även mot skäligt vederlag enligt gällande folkrätt ge den främmande makten rätt till repressalier, vilken rätt vi sålunda genom denna bestämmelse skulle avhänt oss. Bortsett från att denna tolkning av gällande folkrätt direkt strider emot upprepade utslag av engelska och amerikanska domstolar — ehuruväl officiell engelsk och amerikansk rättsåskådning icke kan beskyllas för bristande omsorg om den enskilda äganderätten — torde det vara skäl att påpeka riskerna av att den svenska riksdagen gör en dylik tolkning av de svenska statsmakternas befogenheter till sin. Men närmast av intresse är tydligen den slutsats, man utan tvekan torde kunna draga, nämligen att ett fullständigt systemskifte i Ryssland måste förutsättas, innan den sålunda framlagda svenska rättsuppfattningen av en rysk regering skulle kunna godtagas och därmed möjligheterna för nya förbindelser med Ryssland vara tillfinnandes.

Även om den här framställda uppfattningen av utskottsmajoritetens ståndpunkt skulle ha dragit konsekvenserna längre än majoriteten själv avsett, är det tydligt, att bakom utlåtandet ligger åsikten om en »allmän europeisk rättsuppfattning», som av alla Rysslands gamla fordringsägare måste hävdas och som det vore oriktigt av Sverige att genom en separat överenskommelse i någon mån försvaga. Detta argument mot att nu sluta ett handelsavtal formuleras uttryckligen av utskottet sid. 26. Man torde våga påstå, att hela detta argument vilar på ett antal missförstånd.

För det första vore det egendomligt, om Sverige skulle för egen räkning behöva tolka detta solidaritetskrav strängare än övriga medlemmar av detta »europeiska rättssamfund» anse sig böra förvänta av oss. Det har ju på det mest auktoritativa sätt vid konferensen i Genua förklarats, att *Sverige, Italien och Tjeckoslovakiet* kunna slutföra sina avtalsförhandlingar med Ryssland utan att därigenom brista i solidaritet gentemot övriga europeiska makter.

Men för det andra torde utskottet hänge sig åt en fullständig illusion, när det bygger sitt avslag på en teori om en gemensam europeisk uppfattning om enskilda ägares rätt gentemot den nya ryska staten och om de nödvändiga förutsättningarna i fråga om garantier för ett upptagande av nya ekonomiska förbindelser med Ryssland. Hela Genua-konferensens förlopp är ett enda stort *bevis* för att en dylik enhällig rättsuppfattning icke existerar, och även utskottet synes knappast förutsätta, att den fortsatta konferensen i Haag skall kunna ändra något i detta faktum.

Slutligen kommer så det tredje missförståndet, nämligen att det här föreliggande handelsavtalet skulle innebära något uppgivande av den rättsståndpunkt i fråga om privategendomen, som till sist vid förhandlingarna kan komma att bli den svenska. Något sådant innehåller avtalet tydligen icke.

Att den solidaritetsplikt, varom utskottet talar, mycket väl skulle låta förena sig med ett separat handelsavtal, har utskottet för övrigt på ett indirekt sätt ganska tydligt erkänt. Utskottet omnämner såsom något ganska naturligt, att svenska regeringen inför de allmänna förhandlingarna i Genua beviljade Rysslands anhållan att undanskjuta uppgörelsen av de gamla fordringarna. Men när nu dessa förhandlingar icke blivit slutförda, utan komma att fortsätta i Haag, synes ju situationen så till vida icke ha undergått någon förändring. Åtminstone antyder utskottet icke med ett ord, vari denna förändring skulle bestå. Att icke »några som helst fasta linjer skönjas, efter vilka den i art. XV i avtalet förutsatta rättvisa regleringen av våra mellanhavanden med Ryssland skulle kunna tänkas komma till stånd», synes omöjligen kunna tagas till intäkt för att vägra ryssarna före Haag, vad man beviljade dem före Genua, framför allt icke av dem, som samtidigt med styrka hävda nödvändigheten av en internationell lösning och tro på en allmän europeisk rättsuppfattning.

Till de betänkligheter av principiell art, som utskottet anför, får väl också räknas påståendet, att det föreliggande avtalet genom sitt innehåll »fått en markerad politisk innebörd». Det är synnerligen oklart, vad utskottet här menar med »politisk». Man kunde ju frestas tro, att utskottet skiljer mellan handelsavtal och politiska avtal och att ett handelsavtal följaktligen icke hade karaktären av att vara jämväl ett politiskt avtal. Reservanterna veterligt existera regeringar emellan icke några dylika handelsavtal. Emellertid ger hänvisningen till artikel I: 5 en antydan om, att den »politiska innebörd», som utskottet åsyftar, vore att söka i den omständigheten, att bestämmelsen ifråga formligen in-

skrivits i avtalet. Det har annars i ett av utrikesdepartementets sakkunnige i folkrätt, professor Östen Undén, till utskottet överlämnat yttrande betonats, att denna bestämmelse torde »endast innebära en uttrycklig bekräftelse av vad ändock skulle gälla på grund av handelsavtalet och det däri implicite liggande de-facto-erkännandet».

Utskottet synes hysa ganska små förhoppningar om en allmän uppgörelse i Haag. Man vet, att om detta försök strandar, blir nästa fas med allra största sannolikhet ett antal separatuppgörelser med Ryssland. Med de stränga villkor utskottet synes vilja uppställa för en definitiv reglering av våra mellanhavanden med Ryssland, synes en dylik kunna ganska länge låta vänta på sig. Vill man under tiden icke uppge möjligheterna till handelsförbindelser med Ryssland, torde från utskottets egna utgångspunkter ett avtal av här föreliggande typ vara den enda framkomliga vägen.

Om sålunda även beträffande nu berörda mera principiella sida av saken de av utskottet andragna skälen icke synas ägnade att motivera utskottets yrkande om avslag, vilja reservanterna för sitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag utöver de i propositionen anförda argumenten ytterligare endast anföra följande.

Det är uppenbart, att förr eller senare måste Ryssland åter ingå som ett led i det europeiska folkhushållet. Man kan hysa delade meningar om huru snabbt ett dylikt återknytande av samfärdseln kan äga rum och man kan vara oviss om vilka vägar som bäst lämpa sig för återuppbyggnadsarbetet. Det är mycket sannolikt, att man därvid måste pröva sig fram på olika sätt, och att olika folk med olika ekonomiska och geografiska förutsättningar komma att vara hänvisade till att välja olika arbetsmetoder. Ju förr de förberedelser kunna börja, som den stora uppgiften kräver, desto bättre. Att utan tvingande skäl lägga hinder i vägen för de krafter, som äro villiga att gripa sig verket an, synes icke vara förenligt med en verklig omsorg om vare sig Europas eller Sveriges sannskyldiga nytta. Sådana tvingande skäl ha icke kunnat förebringas.

Vidkommande de svenska fordringsanspråken på Ryssland har utskottet uraktlåtit att vidröra spörsmålet, huruvida och i vad mån dessa anspråk komma i ett *sämre* läge, därest det föreliggande avtalet avslås. Därest, såsom utskottsmajoriteten synes förmoda, det stundande försöket till en internationell uppgörelse med Ryssland i Haag icke krönes med framgång, föreligger, i händelse av detta avtals förkastande, ett rent avtalslöst tillstånd mellan Sverige och Ryssland. Vid sådant förhållande förelåge då också med avseende på den i art. XV berörda reg-

leringen ingen som helst överenskommelse. Med antagandet av avtalsförslaget vunnes dock, att trenne alternativa uppgörelseformer vore överenskomna. Att däri måste ligga en obestridlig fördel ur svensk synpunkt framför ett tillstånd utan minsta skymt av ens ett samförstånd om själva uppgörelseformerna i dessa enligt utskottets mening vitala frågor, synes reservanterna höjt över varje diskussion. Av alldeles särskild vikt finna reservanterna det dessutom vara, att Ryssland i art. XV erkänt, att den reglering, varom här är fråga, skall vara *rättvis,* i vilken av de trenne i artikeln angivna formerna den än kommer att ske.

Slutligen anse sig reservanterna böra beröra en omständighet, som utskottet icke skänkt något beaktande. Under förutsättning att försöket till en internationell uppgörelse i Haag icke leder till åsyftat resultat och en serie separata avtal som en följd härav komma till stånd, synes behovet för Ryssland av ett avtal med Sverige minskas. Det kan icke vara önskvärt att utsätta Sverige för risken att komma i en dylik ofördelaktig efterhandsställning, särskilt om detta samtidigt skulle medföra en försämring av de psykologiska förutsättningar, utifrån vilka förhandlingar om ett nytt avtal skulle komma att föras.

Vi hemställa alltså,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1922.